

Юрій Безхутрий

Удосконалити чи заперечити? (Іронія в оповіданні Миколи Хвильового “Іван Іванович”)

У статті розглянуто специфіку іронії в оповіданні М. Хвильового “Іван Іванович”. Доведено, що з двох типів іронії як форми заперечень – знищувального і коректуючого – письменник обирає перший. М. Хвильовий, таким чином, не приймає систему, у якій панують не лише окремі “Івани Івановичі”, але й ті, хто насправді за ними стоїть, а ширше – лицемірство й словоблудство більшовицької влади.

Ключові слова: іронія, оповідання, сатира, художній світ.

Написане в кінці 20-х років оповідання Миколи Хвильового “Іван Іванович” на перший погляд може видатися достатньо прозорим і зрозумілим твором. І справді, виведені в ньому образи однозначно негативні, вони втілюють патологічні процеси, що відбуваються в “збільшовиченій” Україні під впливом НЕПу в середовищі комуністів, які сприйняли революцію, за словами героя іншої новели Хвильового, “Колонії, вілли...”, як “можливість набивати пельку”. Характерно, що вже перший відгук на “Івана Івановича”, надрукований як післяслово до першої ж публікації твору в журналі (альманасі) “Літературний ярмарок”, № 7, у червні 1929 року наголошував саме на цьому: “Ми не раз були свідки того, як хороші революціонери-комуністи в минулому, в роки громадянської війни, в період неп’у підпадали під дрібнобуржуазний, міщанський вплив, цілком розкладалися <...>.

До таких людей належать типи, які виводить тов. Хвильовий у даній сатирі. Іван Іванович, Марфа Галактіонівна, Методій Кирилович – типи, на жаль, цілком реальні в нашій дійсності” [4:57]. І хоча пізніше цю оцінку як у діаспорних [2], так і в українських [1] публікаціях було суттєво уточнено, слід визнати – перший відгук на оповідання небезпідставний. Безперечно, твір Хвильового прямо дотичний до подій і тенденцій 20-х років, він був реакцією письменника на явну невідповідність проголошуваних ідеалів і реальної дійсності, що дедалі виразніше набувала потворних рис. Недаремно ж оповідання викликало таку істеричну реакцію з боку партійної критики [5]. В оповіданні справді менше різного роду підтекстів і натяків, семантичного “мерехтіння”, характерного для попередніх творів Хвильового. Проте є в “Іванові Івановичу” ознака, яка виводить цей текст за межі традиційної плакатної прямолінійності, властивої так званій “радянській сатирі”. Йдеться про

іронію. Саме вона визначає семантичні й структурні пріоритети твору, забезпечуючи його високий мистецький рівень і художній ефект.

Оповідання становить собою опис епізодів життя такого собі Івана Івановича, “члена колегії” і заступника “головного начальника” та його дружини Марфи Галактіонівни. Письменник зупиняється на сценах їх родинного побуту, позначеного аж ніяк не пролетарським аскетизмом, партійних зборів, на яких нещирість і пристосуванство персонажів постає в усій красі (цим епізодам присвячено левову частку твору), а також знайомить читача з “науково-раціоналізаторською” діяльністю Івана Івановича – винахідника “електричної мухобойки” і, зрештою, повідомляє про соціальний крах героїв – і Івана Івановича, і Марфу Галактіонівну, і “друга дому” Методія Кириловича виключають із партії.

Отже, головним засобом формування художнього світу твору Хвильовий обирає іронію. Як відомо, іронія – прихована насмішка, що містить у собі оцінку того, що висміюється, і є однією із форм заперечення. Загальновизнано також, що висміюватися може як сутність предмета, так і окремі його сторони: у цих двох випадках характер іронії – об’єм заперечення, виражений у ній, неоднаковий – у першому іронія має значення знищувальне, в другому – коректуюче, вдосконалююче [3:316]. Іншими словами іронія семантично амбівалентна: з одного боку вона є висміюванням і в цьому розумінні профанація певної реальності, заснована на сумніві в її істинності або навіть на передбаченні неістинності такої реальності, з другого – іронія ніби проба цієї реальності на міцність, що залишає надію на її можливість [6:336].

Якого ж роду іронію обирає Хвильовий? Відповідь на це запитання нібито дає фінал оповідання, поданий цілком у дусі “*deus ex machina*”: райком присилає комісію і героям доводиться “вийти із партії”. Напрошується думка, що осміяне явище є перехідним, воно може бути скориговане й змінене, що це суб’єктивні “окремі недоліки”, а не об’єктивна закономірність. Однак такий висновок не буде вповні коректним. Насправді ж іронія в “Іванові Івановичу” проймає весь текст без винятку, із фіналом включно, практично не залишаючи надії на успішне “подолання” “суб’єктивно обумовлених проблем”. Адже одна з головних ознак іронічності – конгруентність (рівність, нерозрізненість) серйозності і насмішки наявна і в розв’язці, про що свідчать останні рядки оповідання: “...– І потім, чому Салтиков-Щедрін міг бути віце-губернатором, а я не можу? Правда?”

Отже, до побачення, золотий мій читачу! Сподіваюся ще раз зустрітися з вами. В моїй шухлядці (доводжу до вашого відома) єсть ціла галерея ідеологічно-витриманих, монументально-реалістичних типів нашої ніжно-прекрасної епохи, а ви (доводжу до свого відома), очевидно, маєте охоту познайомитися з ними. Ну, і от!” [7:49] Сьогодні важко

не помітити тут знушальних щодо довірливості наївних читачів інтонацій, як і іронії на адресу “ніжно-прекрасної епохи” з її вимогами ідеологічної (читай комуністичної) стерильності.

Проте сучасна Хвильовому критика наголошувала на тому, що вістря сатири письменника спрямоване виключно проти “переродженців”. “Івани Івановичі і Марфи Галактіонівни могли навіть бути й на фронті, в Червоній армії і навіть припускаю, були не погані революціонери, але відгриміла громадянська війна і вони входять в особисте життя і в роки не п’у, обоє члени партії, розкладаються” – писав у вже згадуваній статті-післяслові М. Майоров у 1929 році [4:57]. Між тим у тексті Хвильового зображена значно складніша ситуація. Чомусь ніхто не звернув увагу на те, що Іван Іванович і Марфа Галактіонівна не просто “жертви НЕП’у”. Письменник шукає причини деградації героїв значно глибше – адже і в роки революції і наступної війни вони аж ніяк не на фронті: “Тоді Іван Іванович самовіддано проливав кров во ім’я кращого майбутнього і рішуче працював з товаришкою Галактою (Марфою Галактіонівною – Ю. Б.), завідуючи губерніяльною Наросвітою” [7:15]. Відтак виходить, що від самого початку комуністична революція була пов’язана з пристосуваннями, людьми, що дбали насамперед про власну безпеку і власний добробут. Така забарвлена іронією авторська позиція виводить генезу героїв далеко за межі НЕПу і дозволяє говорити про оцінку Хвильовим революції в цілому, а не лише її сучасних (20-х років) “викривлень”.

Водночас іронія, яка завжди є джерелом семантичного подвоєння будь якого тексту, органічно вписується у мотивну канву оповідання, бо саме мотив “подвійності” як способу світобачення й екзистенції героїв становить собою структурну вісь “Івана Івановича”. “Дволикість”, “несправжність”, “перейменованість” персонажів підкреслюється від самого початку твору. Виявляється, що “симпатичний герой” і його не менш симпатична дружина не просто Іван Іванович і Марфа Галактіонівна, а “Жан” і “товаришка Галакта” – такі їх “партійні клички”, і саме так, Жан і Галакточка, називають вони один одного зараз, продовжуючи гратися у революцію. Вони ніби наголошують на власному партійному “первородстві”, обґрунтовуючи у такий спосіб свої привілеї. До речі, брат “товаришки Галакти”, шахрай-лісничий, теж не аби-хто, а “товариш Мрачний”.

З особливою виразністю мотив “перейменування–перевдягання” постає у сцені підготовки до партійних зборів, де духовне “перевдягання”, до якого герої вдаються постійно, перетворюється на фізичне: “Іван Іванович взяв портфель і пішов у коридор вдягатись. Марфа Галактіонівна теж пішла вдягатись. Вона наділа простеньку червону хустку і старенький жакет, так що виглядала зовсім симпатично і нагадувала

моєму герою робітницю з тютюнової фабрики. Іван Іванович теж в ці дні виглядав багато скромніш, як звичайно. Капелюх він брав старенький і навіть виймав з комода солдатську блузку, що залишилась в нього з часів воєнного комунізму” [7:23]. Утім, навіть таке ретельне маскуванню не заважає “радянській хатній куховарці” Явдосі визначити ще одне, на цей раз справжнє обличчя героя. На солодке запитання переляканого майбутньою чисткою Івана Івановича про те, чи не важко Явдосі жити у них, остання відповідає: “—Чого там важко, ми вже звикли, барин!” [7:45].

Подвійність моралі, подвійність стандартів, зрештою, подвійність самого життя, “всередині” якого існують герої, – постійний ідеологічний рефрен оповідання. Мешкає Іван Іванович, наприклад, також на перейменованій вулиці, яка тепер називається іменем Томаса Мора, одного із стовпів утопічного соціалізму, а раніше звалася Губернаторською, і по ній “метушилися чиновники імператорського режиму”. Іронічний підтекст зрозумілий: вулиця теж одягла маску. Це ж стосується й іншої реалії доби, “комунхозу”, який “...нічого не має спільного хоч би з тією ж міською думою, де, як відомо, теж засідали не завжди грабіжники й не завжди спекулянти” [7:7]. Розібравшись у всіх цих “не”, уважний читач зрозуміє, що в теперішньому “комунхозі” “грабіжників і спекулянтів” насправді також не бракує.

“Несправжність”, “перелицьованість” комунізованого життя переконливо засвідчують епізоди, присвячені зборам партійного осередку. Уже говорилося про те, як по-акторському готувалися до походу в ком’ячейку “товариш Жан” і “товаришка Галакта”. Але, як з’ясовується, лицедійством є й самі збори. Партійний спектакль, наголошує оповідач, має цілком конкретний взірєць: “—Чи не час уже йти нам на ячейку? – сказав Іван Іванович, коли на сусідній дзвіниці вдарило до вечірні” [7:23]. Накреслена паралель між партійними зборами і церковною службою послідовно проводиться протягом усієї частини, присвяченої засіданню комосередку. Переодягання героїв-акторів у простий “ком’ячейківський” одяг нагадує авторові те, “що ми спостерігаємо у вівтарі”; Іван Іванович на зібрання комосередку йде, “так би мовити, *per pedes Apostolorum*” (слідами апостолів, тобто пішки); зала, де відбуваються збори, цілком подібна до церкви – на стінах ікони-портрети вождів, а атмосфера побожності, що передує засіданню, аналогічна тій, яка панує перед початком служби: “Було тихо. Тільки зрідка прокидалось то тут, то там стримане шепотіння. Раз у раз рипали двері, і зала потроху залюднюлась” [7:26]. Комосередок, продовжує оповідач, знову вдаючись до церковної латини, з’являється на засідання “*in corpore*” (у повному складі); “головний начальник”, як священник, увиходить до зали засідань, шойно на дзвіниці “покинули дзвонити” etc., etc., etc...

Усе це свідчить про те, що зібрання ком'ячейки не що інше, як ритуальний маскарад, імітація, покликана продемонструвати зв'язок комуністичної "пастви" і вождів-"святих", чий настанови (передова газети "Правда"), немов євангельські послання апостолів, розтлумачуються "головними начальниками-священниками". Водночас перед читачем постає своєрідний культурний інтертекст, який ґрунтується на цілком ясних паралелях: комуністична ідеологія – тільки інша форма релігії. Хвильовий тут явно випереджав свій час, усвідомлення цього факту відбулося в суспільстві значно пізніше.

Проте такий, у певному сенсі "онтологічний" підхід до осмислення проблеми комунізму поєднується у письменника з пародійно-іронічним описом реальних суспільно-політичних обставин і деталей життя "збільшовиченої ери", а конкретно – кінця 20-х років в Україні і в СРСР загалом. Збори комосередку присвячені обговоренню "питання самокритики", що, як і дискутоване на попередньому зібранні "питання про режим економії" є, за словами головного начальника і доповідача, "...одним із останніх бойових лозунгів нашої пролетарської партії" [7:30]. Хвильовий не шкодує іронії і навіть сарказму, змальовуючи хід цих зборів-маскараду, починаючи від обрання голови, "по останній інструкції ЦК" обраного "з низів" (ним виявився інший заступник головного начальника, Методій Кирилович), абсурдної доповіді, що, зрештою, звелася до зачитування передової газети "Правда", не менш абсурдних "дебатів" і закінчуючи одностайним засудженням знайденого серед власних лав "ворога самокритики", "товариша Лайтера".

Останній епізод у контексті історичної перспективи набуває особливої ваги. Слід відзначити, що письменник, попри, здавалося б, незаперечний комізм зображення із подиву гідною передбачливістю показав не лише небезпеку подібного роду партійної "діяльності" для морального здоров'я суспільства, але й справжній трагізм ситуації, в якій доля людини вирішується словоблудством демагогів. Адже комосередок наперед визначає жертву – чутка про "дискусійщика" з'являється ще до відкриття зборів: "...на товариша Лайтера дивились зараз мало не всі члени комосередку. Марфа Галакціонівна передала новину сусідці, сусідка сусідові і т. д. Погляди були пронизливі і такі ідеологічно витримані, що "дискусійщик", здається, ще більше зблід" [7:29]; Лайтеру, який клянеться, що він і не думає виступати з критикою постанови ЦК, не дають говорити і зганяють з трибуни; а промова Івана Івановича – зразок демагогії, навішування ярликів і справді смертельних для зацькованої людини звинувачень. Хвильовий мав власний досвід участі в такого роду "дискусіях" і на собі відчув підлість численних Іванів Івановичів, Методіїв Кириловичів, Семенів Яковичів... Таким чином, авторська іронія завдяки ідеологічним і політичним конотаціям для сьо-

гіднішого читача перетворюється на трагічне передбачення неминучої гуманітарної катастрофи, спричиненої руйнуванням засадничих норм людської моралі. І в цьому розумінні маскарад-партзбори набагато небезпечніше явище, ніж церковний спектакль, бо ідеологічне зомбування позбавлених етичних гальм “товаришів” – пряма дорога до репресій і страт, що й підтвердила подальша історія комунізму.

Якраз відсутність моральності, або, як варіант, її подвійність є суттю головних персонажів оповідання. Авторська іронія, з якою розповідається про життя-буття “товариша Жана” і “товаришки Галакти”, саме і дає можливість цю суть продемонструвати. Скромний Іван Іванович, який має квартиру з чотирьох кімнат, “не рахуючи, звичайно, кухні, клозету і ванної”, наприклад, ніколи не вимагав окремої спальні для куховарки, і Явдоха спить у коридорі. “Бо й справді, яке він має право вимагати ще одну кімнату? Йому, звичайно, приємно було б почувати, що його власна куховарка має свій закуток, але... він же цілком свідомий партієць і добре знає, як живуть інші” [7:15]. Меблі в квартирі товариша Жана і товаришки Галакти, виявляється, “сюрприз” від вдячних співробітників з часів “проливання крові” в губерніяльній Наросвіті. Не менш показова й поведінка Марфи Галактіонівни: читаючи мораль Явдосі, яка прийшла трохи пізніше, бо “заходила до союзу”, товаришка Галакта зауважує, що вона не проти союзу, навіть за союз, але проти анархізму. Справді, кожна куховарка мусить бути народним комісаром, але все-таки треба тримати себе організованіше, бо “так ніколи не можна збудувати соціалізму” [7:19]. Сексуально заклопотана пригодами з “другом дому” Методієм Кириловичем, Марфа Галактіонівна, проте, “дуже любить читати Леніна й Маркса. Але іноді вона сідає читати Леніна й Маркса, а рука тягнеться за Мопассаном” [7:8] і т. д., і т. п.

Сила сатири Хвильового в тому, що оповідання, як не парадоксально, психологічний твір. Незважаючи на елементи гротеску, властиві подібного роду текстам, характери героїв позначені “поведінковою достовірністю”, а кожен із персонажів – психологічно індивідуалізована особистість. Пихатий, але недалекий, а часом і просто тупуватий Іван Іванович, доволі розумна, по-жіночому інтуїтивно передбачлива й прагматична Марфа Галактіонівна, хитрий і “вертлявий” Методій Кирилович, навіть епізодичні герої, грубувато-простецька “радянська куховарка, член місцевого харчсмаку” Явдоха й жеманна гувернантка мадмуазель Люсі – усі вони постають, у певному розумінні, як живі люди і є психологічними типами.

Важливим для розуміння ідеологічної суті оповідання Хвильового є кілька мотивів, які, фактично, проходять крізь увесь твір – “мажору” і “дрібного осіннього дощичку”. “Мажорне” сонце, яке з’являється у назві першого розділу, супроводжує героя протягом початку оповідання,

згодом наголошується на “мажорно-витриманій” усмішці Івана Івановича, потім “мажорно” кричить синок “товариша Жана” й “товаришки Галакти” “майже свідомий чотирьохрічний Май”, який, між іншим, “уже записався в жовтенята”, “мажорно” думає про нове літо на курорті Марфа Галакціонівна, тільки “мажорні елементи нашого суспільства”, вважає Іван Іванович, мають брати участь у соціалістичному змаганні. Ця позірна хаотичність мотиву, покликаного підкреслити бадьору радість героїв із приводу будівництва комунізму (насамперед, для самих себе), проте, має свій центр ваги.

Так у виключно сатиричному, на перший погляд, творі Хвильовий якось непомітно підводить читача до центральної проблеми усієї своєї творчості – сут й ролі літератури й мистецтва у постреволуційному житті. Незважаючи на те, що літературна дискусія на час написання оповідання вже закінчилася, письменник не може втриматися, щоб не висловитися з приводу того, яка література заслуговує називатися новою. І тут мотив мажору набуває іншої, сказати б, “літературно-мистецької” якості. У тексті з’являються відповідні терміни, хоча й подані у домінуючому в оповіданні іронічному ключі. Іван Іванович, наприклад, “...дивиться туди, де кінчається^ярод, де починаються тихі поля і м’яко-бірюзове небо, де прекрасні горизонти тривожать душу тією легенькою тривогою, що не запалює тебе бунтом дрібно-буржуазного імпресіонізму, а зовсім навпаки: ласкає радісним спокоєм мажорно-монументального реалізму!” [7:11] В іншому місці цей стиль називається “справжнім мажорним реалізмом” [7:20]. У такий спосіб письменник одразу ж розставляє ідеологічні акценти, іронізуючи і разом із тим оцінюючи мистецькі стилі: імпресіонізм, оголошений свого часу ВУСППом “дрібно-буржуазним”, виявляється “бунтівливим” (значить, живим, сповненим фаустівського духу неспокою, що його Хвильовий визначав як “романтику вітаїзму”), а “мажорно-монументальний” (читай “пролетарський” чи “соціалістичний”) реалізм – тим, що “ласкає радісним спокоєм” (значить, присипляє, заколисує, навіює приємні ілюзії). Ставлення оповідача до цих мистецьких проблем очевидне: адже “мажорно-монументальному реалізмові” віддає перевагу осміяний головний герой оповідання, Іван Іванович. Для останнього (а в підтексті – для партійної верхівки і її літературно-мистецької “обслуги” взагалі) прийнятне лише фальшиве мистецтво: “Іван Іванович не визнає конструктивного театру і визнає тільки батально-героїчні та мажорно-реалістичні фільми” [7:20]. Як гірку іронію слід розглядати вже згадуване повідомлення автора у фіналі оповідання про наявність у його шухляді “цілої галереї ідеологічно витриманих, монументально-реалістичних типів нашої ніжно-прекрасної епохи”. Такі заяви дуже далекі від справжньої позиції Хвильового.

Натомість мотив “дрібного осіннього дощика”, або “мінору” з’являється у тексті поступово, наростаючи до кінця оповідання і, з одного боку, символізує крах Іванів Івановичів та іже з ними, а з другого – є типовим інваріантом у Хвильового і пов’язаний із розчаруванням письменника у можливості швидкого досягнення омріяного ідеалу.

Важливу роль у формуванні іронічної компоненти твору відіграють також інтертекстуально забарвлені елементи, які можуть виступати як у прямій (епіграф із Гоголя), так і в опосередкованій формі. Такою опосередкованістю відзначаються своєрідні “заголовки” розділів, що стисло викладають їхній зміст. Цей прийом, характерний для Рабле чи Свіфта, послідовно вживається Хвильовим. Узагалі, інтертекстуальні паралелі зі Свіфтом, передусім, з “Подорожами Гуллівера” в оповіданні українського письменника зустрічаються досить часто. Особливо це помітно в гротескових сценах, зокрема, в шостому розділі “Івана Івановича”. Розповідь про геніальний винахід “симпатичного героя” Хвильового – електричну мухобойку, принцип дії якої полягав у тому, що “...коли муха сідала на апарат <...> і саме на тому місці, де за проектом бажано було, щоб вона сіла, електрика обов’язково вбивала її” [7:40], перегукується із Свіфтовим описом “Академії прожектів” і її академіків, на кшталт того, що пропонував видобувати із огірків сонячні промені для нагрівання повітря у випадку холодного й дощового літа. Це, звичайно, не випадковий збіг, а продумана паралель, покликана продемонструвати (із завуальованим посиланням на Свіфта, а через нього і на Рабле, у якого також є подібні образи “вчених”) своєрідну “тяглість ідіотизму”, що розцвітає буйним цвітом на новому, тепер уже комуністичному ґрунті.

У цілому інтертекст в оповіданні “Іван Іванович” представлений двома, сказати б, лініями. Першу, “літературно-критичну”, репрезентують прізвища видатних сатириків-попередників Хвильового, що створює ефект логічного продовження літературної традиції і якоюсь мірою узабезпечує від обвинувачень в “очорнительстві” (іронія як жанр, наприклад, і сформувалася передусім у літературі Просвітництва, творчості Свіфта зокрема; сюди ж слід віднести також і згадки про сучасника Хвильового, драматурга Миколу Куліша із його “Миною Мазайлом”, хоча навряд чи така згадка захистила “Івана Івановича” від нападок ворожої до письменника критики, швидше навпаки). До цієї ж лінії, утім, із очевидним іронічним підтекстом, можна залучити “ідеологічно безпечні” через передмову “члена ЦК ВКП” назви творів російського письменника І. Еренбурга “Хуліо Хуреніто” й “Любов Жанни Ней”, що їх читає Марфа Галактіонівна.

Друга ж лінія – інтертекст політичний. Він реалізований через згадки про Томаса Мора, Бухаріна, і, зрештою, Сталіна. Усі три названі фі-

гури є знаковими для ідеолого-політичного життя кінця 20-х років: Мор як предтеча комуністичної ідеї, Бухарін як ідеологічний гуру в середовищі творчої інтелігенції (це саме він є тим “членом ЦК ВКП”, який написав передмову до “Хуліо Хуреніто”), нарешті, Сталін як вищий авторитет, апаратний вождь партії. У такий спосіб Хвильовий не лише осучаснює політичний контекст свого твору (він і без того достатньо відчутний), але й окреслює найбільш конфліктні точки ідеологічного й політичного життя своєї епохи: ставлення до реальних перспектив побудови комунізму (Мор, як відомо, утопіст); функції мистецтва і культури загалом у цьому процесі (продукування “мажорної” літератури як засобу зомбування народу, що всіляко заохочувалося партійними ідеологами, яких уособлює Бухарін); посилення ролі партійних “апаратчиків” і формування культу особи “вождя” (Сталін).

Можна з певністю стверджувати, що в оповіданні Хвильового “Іван Іванович” іронія як засіб заперечення зображуваного явища охоплює всі його складники, формуючи читацьке ставлення до героїв й описуваних подій. За своєю суттю таке ставлення однозначно негативне, воно, попри полегшену розв’язку, виходить за межі конкретного сюжету і поширюється на соціальну систему в цілому. Об’єктивно письменник відмовлявся сприймати дійсність, де панували не лише “окремі” Івани Івановичі й Марфи Галактіонівни, але й ті, хто насправді стояв за ними, хто, зрештою, й вимагав від митців “мажорного реалізму”. Усе це дає підстави говорити про те, що Хвильовий, незважаючи на зміну політичної кон’юнктури, і в цьому творі залишився вірним обраній раніше місії письменника-“будителя”, чий “дух неспокою” мав узабезпечувати суспільство від виродження і змертвіння.

Література

1. Агеєва В. П. Микола Хвильовий // Історія української літератури ХХ століття : Навч. посібник : У 2-х кн. — 2-ге вид. / За ред. В. Г. Дончика. — К., 1994. — Кн. 1: 1910 — 1930-ті роки. — С. 543—544.
2. Костюк Г. Микола Хвильовий. Життя, доба, творчість // Хвильовий Микола. Твори : У 5-ти т. — Нью-Йорк; Балтімор; Торонто, 1984. — Т. 1. — С. 60—62.
3. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А. Н. Николюкина. — М. : Интелвак, 2001.
4. Майоров М. Кілька слів на адресу Іванів Івановичів // Літературний ярмарок. — 1929. — № 7. — С. 56—59.
5. Новицький М. “На ярмарку” (Критичні нотатки). — Харків : Гарт, 1930.

6. Постмодернизм : Энцикл. — Минск : Интерпрессервис : Книжный Дом, 2001.

7. Хвильовий М. Твори : У 2-х т. / Упоряд. М. Г. Жулинського, П. І. Майдаченка. — К. : Дніпро, 1991. — Т. 2 : Повість. Оповідання. Незакінчені твори. Нариси. Памфлети. Листи.

Безхутрый Ю. Н.

Усовершенствовать или отрицать?

(Ирония в рассказе Микола Хвильевого “Иван Иванович”)

В статье исследуется ирония в рассказе М. Хвильевого “Иван Иванович”. Доказано, что из двух типов иронии как формы отрицания – уничтожающего и корректирующего – писатель выбирает первый. М. Хвильевой, таким образом, не принимает систему, в которой господствуют не только отдельные “Иваны Ивановичи”, но и те, кто в действительности за ними стоит, а шире – лицемерие и словоблудие большевистской власти.

Ключевые слова: ирония, рассказ, сатира, художественный мир.

Bezkhutry Yu. M.

To refine or disclaim?

(The irony of narrative “Ivan Ivanovich” by Mykola Khvyliovyy)

The present article studies specific features of the irony in narrative “Ivan Ivanovich” written by Mykola Khvyliovyy. It is proved that among the two forms of the irony, disclaiming and refining, the author chooses the first. This way the writer refuses to acknowledge the system in which only characters like Ivan Ivanovich or their actual patrons, in particular the hypocrisy and verbosity of the Bolshevik power, prevail.

Key words: irony, short story, satire, artistic world.